

n betalen met
de reeders al
jes zijn. Maar
e figuur van
17 K. S.

preek hebben
r je aan lik-

gum. Al even

kel nog wel
belijdenis.
lenis gegeven.
eenteerd aan
nderscheiding-
ische formule
terpreteeren".
66k.

geloovig tel-
wie de Geest
enz. Daarvan
te tellen bij
OOREN TOI

ze zijn te tel-

dan er in de
nodooraat ge-
i) de formule

les nu zonder
beleden? Den
eer wordt de
K. S.

r dan
aken

evier, d.i. ge-

de Dominica-
het brevieren
roken, zonder

meerd en het
verd gezonden
Dominicaners
brevieren.
Paus kon zijn
elaatbaar, dat

inicaners van
der vermaard
ing waren de
allen een pijp

verwondering,
niet om raad
zij de vraag,
ren te roken,
n een outken-

ichten en ver-
ig van de Do-
Paus hadden
adden ontvan-

gesteld, Jullie
ms het bidden

oken mochten
lijke goedkeu-
K. S.

AL LEVEN

id

it zijn „loon
oonslaaf zijn.
" ontvangen.
Reeds eerder
u weer doen,
i hebben, dat
p Christelijke
rwaardige po-
gechargeerde
er die positie
d schandelijk
t, als onder-
i zich naar
i zijn God te
e arbeid, door
loon, dat hij
eef, is maar
stelijke schrij-
ganisatie ver-
g zouden ont-
lelijk aanwijs-
ie vocabulair.
ie of verriicht
ast aan God,
van hem zoo
Het chris-
ame ver-
roeping,

adelt den arbeid. Want de spreuk der
Benedictijnen „Qui laborat orat" (Wie arbeid
bidt) moge door haar algemeenheid in deze
zondige wereld onjuist zijn, daar waar
bidden en werken samengaan, waar het
werk in de levens- en gebedsgemeenschap
met God wordt begonnen en volbracht,
krijgt iedere arbeid, ook de nederigste,
de hooge keur van het met Gode
medewerken. Tegenover dat denigereend
(zwart makend) spreken over het werk van
den loonarbeider onzer dagen als over
werk, dat ligt in het verlengde van de
machine, en dat nog wel door den
secretaris van het C.N.V., kan zelfs het
getuigenis van een socialistisch schrijver
als Hendrik de Man nog ten voorbeeld
worden gesteld, die in zijn boek „De
socialistische idee" eerlijk erkent op blz.
89: „eerst het Christendom heeft den
arbeid, iederen arbeid de wijding van
„werk" verleend, dat een der hoogste
plichten was, die de mensch ter eere
Gods heeft te vervullen".

De mensch-arbeider „een verlengstuk
der machine", een routine-arbeider, die
geestdoodend werk doet, dat zou dus
het beeld zijn door de periode van
toenemende, moderne industrialisatie in
het leven geroepen. Dat zou in zich
bergen een stuk onvrijheid, slaafsche
gebondenheid van den arbeider aan de
machine en het geestdoodend tempo van
den mechanischen arbeid. Is dat beeld
juist? Wij willen dat gaan onderzoeken.

Het is al weer wat jaren geleden, dat
de bekende Rotterdamse dichter van
volksliedjes, Speenhof, in een van zijn
versjes zong:

De elevatoren, die zuigen het graan
En de nijvere werkmans moet blijven
staan.

In die regels kwam een voor vele
havenarbeiders uit die dagen pijnlijke
situatie aan het woord, toen bepaalde
handenarbeid door mechanischen arbeid
werd vervangen, welke technische vinding
en verbetering niet terstond gepaard ging
met de oplossing van het daardoor
ontstane sociologische probleem, een
verschijnsel, dat in de eeuwen, die achter
ons liggen sedert de Middeleeuwen
herhaaldelijk tot spanningen in het
arbeidsleven aanleiding gaf. De
arbeidsverdeling, het voor zichzelf vinden
en het anderen aanbieden van nieuwe
arbeidsstaken hield geen gelijken tred
met de geweldige ontdekkingen, die van
grooten invloed waren op den arbeid van
den mensch. Hoewel wij reeds in de
zestiende eeuw tal van technische
vindingen in het arbeidsproces in
toepassing zien brengen als b.v. het
smelten van gietijzer in hoogovens,
het mechanisch zagen van hout e.d.,
begint toch eerst recht met de uitvinding
der stoommachine in de 18e eeuw het
tijdperk, waarin de machine haar
zegetocht houdt. Geweldig waren de
veranderingen in het arbeidsproces,
die hierdoor ontstonden. Poogde
aanvankelijk de handwerksman nog
door tegen steeds goedkoopere prijs
te gaan werken zijn positie te behouden,
reeds heel spoedig moest hij den
ongelijken strijd tegen den machinalen
arbeid, hoe krampachtig hij ook zijn
terrein verdedigde, grootendeels
opgeven, ook al bleef in de benaming
„handwerk" tegenover „fabrieks-
werk" de hooge waarde, die het werk
van den kundigen handenarbeider
had en heeft, vrijwel onbetwist
blijvend erkend. Het tempo-verschil
was evenwel beslissend. De machine
ging veel handenwerk overnemen
en vervangen. Zoo vermeldt Baines in
zijn „History of Cotton Manufacture"
(Geschiedenis der Katoen-fabricage),
aangehaald door Ir. Ernst Hijmans in
zijn dit jaar verschenen werkje „De
toekomst van onze arbeid" (uitgave
Stenfort Kroese, Leiden, biz. 31),
dat tusschen 1760 en 1810 de
productiviteit per arbeider in de
spinnerij maar eventjes met 266
werd vermenigvuldigd. Deze
mechanisatie zette zich steeds
verder door tot in onze eeuw,
als vervanging van handenarbeid
door machinalen arbeid. Men heeft
dat wel de eerste industriële
revolutie genoemd. In zijn
inaugurele rede ter aanvaarding
van het buitengewoon hoog-
leeraarschap in de sociologie
aan de Nederl. Economische
Hoogeschool te Rotterdam,
uitgesproken op 27 Oct. van
vorig jaar, en in druk
verschenen eveneens bij
Stenfort Kroese, Leiden,
onder den titel „De
wenteling der wetenschap
en de maatschappij van
morgen", kondigt Prof. Dr.
Fred. L. Polak de nadering
van de tweede industriële
revolutie, zooals hij het
noemt, aan: „Tot dusver
verving de machine
menschelijke en dierlijke
spierarbeid. Het handwerk
en een deel van het
ambacht en het klein-
bedrijf als ook de
huisnijverheid zijn
daardoor vernietigd.
Wat staat evenwel nu
te gebeuren? In de
tweede industriële
revolutie zullen de
machines ook sensorische
(zintuiglijke, G.) en
intellectuele functies
overnemen: ze zullen
het werk overnemen
van de zintuigen, het
zenuwstelsel en de
hersenen van den
mensch, die zich
juist door het gebruik
daarvan, naar hij
dacht, van de overige
schepselen op aarde
onderscheidde. Er
zullen geen
geschoolde arbeiders
meer nodig zijn om
de wijzerborden der
instrumenten te
controleeren en te
beoordeelen". De
professor vervolgt dan:
„Naast de vol-
automatische
telefooncentrale,
naast de „muziek
in blik" van de
sprekende film en
naast mechanisch
vervaardigde
signalen, naast de
automatische
piloot voor
vliegtuigen en de
automatische
stuurinstallaties
voor schepen, naast
de automatische
anti-aircraft of
zichzelf doelbewust
voortbewegende
projectielen, naast
de automatische
kookinstallatie,
het zelfontwikkelende
phototoestel of de
zelfschakelende
auto, naast de
electrische
rekenmachines en
andere in Amerika
als „servo-mechanismen"
aangeduide
nieuwe automatische
denk-instrumenten,
zullen meer en
meer vol-automati-

sche fabrieken
verrijzen". Van de
mechanisatie der
sensorische en
intellectuele
functies geeft de
professor in een
noot achter zijn
rede vervolgens
nog eenige
merkwaardige
staaltjes van
reeds in toepassing
zijnde uitvindingen
op dit gebied in
Amerika. Een
enkele willen wij
noemen, terwijl
wij voorts den
geïnteresseerden
lezer mogen
verwijzen naar de
rede van den
hooggeleerde zelf,
Prof. Polak
verhaalt dan van
de machine Mark
III in de
Universiteit van
Harvard, welke
reus 65.000 cijfers
zich kan herinneren
en door een
ingenieus controle-
systeem hoogst
ingewikkelde
vraagstukken,
4000 verschillende,
mathematische
bewerkingen
omvattende, kan
oplossen. Hij
vermeldt van
rekenmachines,
waarbij het
vermenigvuldigen
van twee getallen,
elk van 16 cijfers,
geschiedt in minder
dan een achtste
van een duizendste
van een seconde.
Hij rept zelfs van
een apparaat, dat
reeds is geconstrueerd,
waarmede blinden
kunnen lezen door
te hooren. Wat nl.
gedrukt is wordt met
behulp van een
kunstmatig visueel
zintuig opgevangen
en omgezet in
geluid. Zoo zijn
er verder in
Amerika reeds
vol-automatische
autocarrosserie-
fabrieken in bedrijf,
terwijl soortgelijke
ook reeds zijn
geïnstalleerd in de
metaal- en textiel-
nijverheid alsmede
bij de atoomkern-
energie-fabricage.

Met opzet hebben wij van dat
probleem van
vervanging van
handenarbeid door
mechanischen arbeid
den ontzagwekkenden
uitgroei doen zien
in de vervanging
zelfs van bepaalde
menschelijke geestes-
arbeid door
mechanischen arbeid
en dan dat alles,
zooowel van
ondernemer als van
arbeider, van den
ondernemer, wiens
fabrikaat en
apparatuur om het
te vervaardigen
achterop of zelfs
geheel buiten gebruik
raken, zoo goed als
van den ondergeschikten
loonarbeider, voor
wien bepaalde
arbeid door
mechanisatie of
verandering van het
werkproces komt te
vervallen. Wij willen
er ook hierbij weer
op wijzen, dat, indien
er hier gesproken
zou moeten worden
van

Aangaande mij en mijn huis

Voeten, die zich haasten om tot kwaad te loopen.

Wat een wonderlijk vermogen heeft de
grootte Schep- per aller dingen den
mensch daarin gegeven, dat hij zich
bewegen kan. Den drang daartoe heeft
Hij den mensch gegeven, maar ook het
instrument, dat hij daartoe noodig heeft
gaf Hij hem in zijn beenen en voeten.

De mensch moet zich bewegen, maar
tegelijk kan zich bewegen. Reeds het
kleine kind, van nog geen jaar oud,
oefent zich, met vallen en opstaan, in
grootte volharding, om zich te verplaatsen:
eerst krullende, op handen en voeten;
dan op zijn voeten, terwijl het zich
vastgrijpt aan een steunsel, welke het
maar grijpen kan — en dan, in éénen
zucht, zonder zich vast te houden! Het
ghundert van plezier, trotsch op zijn
prestaties, als hij met wankelende
schreden nog, al balanceerende, den
afstand neemt van stoel tot moeder.

Hoe vermenigvuldigen zich daardoor
de mogelijkheden in zijn kleine
leventje: het kan zijn eigen speelgoed
naar zich toehalen, het kan den weg
vinden naar de kast, waar zooveel
moois en lekkers opgestapeld ligt en
feest is het, als die kast per ongeluk
is blijven openstaan; het kan van de
kamer komen in de gang, van de gang
in de keuken — ja, als het geluk hem
mee is, zelfs naar buiten: nieuwe
werelden openen zich voor hem; steeds
meer nieuwe mogelijkheden.

En dat blijft gelden, zijn leven lang;
voor ieder mensch.

Steeds weer hebben we onze beenen
noodig. Steeds weer moeten we
ergens anders wezen, dan waar we
zijn. Zelfs de man in zijn studeer-
kamer veert elk oogenblik overeind,
al was het alléén maar om zijn
boeken naar zich toe te halen, of
zijn kachel te voorzien. En de
hulsmoeder, die door haar werkzaamheden
aan huis is gebonden, is, vooral in de
morgenuren, maar ook des middags
en des avonds, gedurig op de beenen.

Den ganschen dag zwemt het van
mensen op den weg naar de stad en in
de straten der stad, om de plaats te
bereiken, waar ze hun werk hebben
en verreweg de meesten van hen
doen hun werk loopende of staande.

De heele wereld is één druk beweeg
van grooten en kleinen, en enkele
wandelaars, die zich rustig den tijd
gunnen, uitgezonderd, allen in
grootte haast: haastig om bij het
werk te komen, haastig in hun
werk (behalve de tragen, die er
helaas ook zijn), haastig om weer
thuis te komen, haastig om weer
weg te komen.

Door fietsen, motoren, auto's,
treinen, stoomboorten, vlieg-
machines heeft de techniek kans
gezien, de snelheid tot in het
duizelingwekkende op te voeren,
maar zelfs dan nog hebben de
mensen hun beenen noodig!

En pas daardoor, dat wij ons
kunnen bewegen, en als het
wezen moet, ons snel kunnen
bewegen, zijn wij in staat, om de
opdracht, die de Heere den
mensen gaf, uit te voeren. En dat
alles is Zijn wonderwerk. Zijn
wonderwerk zijn de voeten, die
Hij ons gaf, met hun beenderen
en gewrichten, spieren en zenuwen.
Zijn wonderwerk, dat wij die
wonderlijke mechaniek kunnen
gebruiken zelfs zonder er bij na
te denken, de allerdomsten zoo
goed als de allergeleerdsten; en
zonder dat we er ooit les in
krijgen. Wat van den land-
bouwer geldt, geldt ook van
elken „looper": Zijn God
onderricht hem van de wijze.

In gevaar en in verdrukking komen
van de vrijheid, dit evenzeer geldt
van den patroon als van den
arbeider, van beiden gelijkelijk,
zoodat afgewezen moet worden
b.v. deze gedachte, dat hier
alleen de vrijheid van den
arbeider in het gedrang zou
komen. Evenals de fabrikant van
gaskousjes b.v. zijn afzetgebied
en dus zijn bestaansmogelijkheid
in de vervaardiging van dat
artikel ernstig zag aangetast
door de uitvinding van de
gloeidraadlamp, zoo is er in het
steeds verder voortschrijden van
de techniek voor iederen
ondernemer het constante
gevaar, dat hij in apparatuur
en product verouderd en
achterop raakt, dat zijn
werkmethodes hun zin gaan
verliezen, achterhaald als ze
worden door betere, dat zijn
zaak geleidelijk aan of wel
plotseling en snel in verval
raakt. Vanzelfsprekend is
daarbij ook de loonarbeider in
dienst van den ondernemer
direct betrokken. In een
volgend artikel willen wij het
aldus geschetste beeld nader
critisch gaan overwegen in
verband met de sociologische
gevolgtrekkingen, die er uit
gemaakt worden of dienen te
worden o.i.

Wij willen dit artikel, dat anders
te lang zou worden, beëindigen
met te citeren hetgeen Prof.
Polak zich in zijn rede afvraagt
bij de aanschouwing van dat
in zulk een adembenemend
ijltempo voortschrijden van de
techniek (blz. 19): „Komt er
een vijfde stand van robot-
slaven, welke tenslotte de
machteloze menselijke meesters
zal overvleugelen in de meest
afschuwelijke „vrije" concurrentie,
die ooit is opgetreden? Zal in de
technocratie van een vol-
automatisch bedrijfsleven niet
slechts de al of niet
geschoolde arbeider, maar
voorts ook de voorman, baas
en chef, ja tenslotte evenzeer de
particuliere ondernemer, met
zijn geestesinitiatieven en
nieuwe, kapitalistische
denkcombinaties overbodig
worden? Heeft de maatschappij
van morgen zelve nog een
morgen?"

P. GROEN.

GEZINSLEVEN

Welk een rijken zegen geeft God ons
in dat alles. En hoe zijn zij te
beklagen, wien Hij die gave
onthoudt of ontnemt! Als dan
ook de profeet de heerlijkheid
van de Christus-regering teekent
onder allerlei beelden, in een
heerlijke hymne (Jes. 35),
zingt hij ook: „De kreup'le zal
springen gelijk een hert". En
als Christus zelf aan Zijn
heraut uit Zijn werk wil laten
zien hoe Hij is de Messias,
zegt Hij: „De kreupelen
wandelen!"

En David zoowel als Habakuk,
beide zangers bij de gratie Gods,
roemen: „Hij maakt mijne
voeten gelijk die der hinden!"
Het is een wondergave Gods,
een rijk geschenk: „zich te
mogen en te kunnen haasten
op zijn voeten!" waarin de
Heere zich verlustigt, gelijk
in elk werk Zijner handen.

Maar stellen we ons nu voor,
wat dat voor den Heere moet
zijn, als de mensch dat
wonderlijke vermogen gebruikt
om daarmee te doen, wat
Hem mishaagt, wat Hij
verfoeit.

Ja, we verstaan het, dat Hij
zulks dan haat, en er
gruwel van heeft: „Voeten die
zich haasten, om kwaad te
doen."

En nu denken wij daarbij
misschien het eerst aan een
stel inbrekers, die hun
booze plan beraamd hebben,
een geschikt pand hebben
uitgekozen, waar veel te
halen is, het geschiktste
uur daarvoor hebben vast-
gesteld en dan zich haasten,
om hun slag te slaan: alles
gaat dan even haastig, want
ze moeten klaar zijn voor
ze betrapt worden; en
hebben ze de buit binnen,
dan is het opnieuw: „haast
je, rep je", om de buit in
veiligheid te brengen.

Hoe heeft de Heere daar een
gruwel van!

Maar dat geldt ook van den
man, of de vrouw, den
jongeling of het meisje,
die heimelijk en haastig een
„verkeerd" huis binnen
glippen: het mag een kroeg
zijn, of een „verdacht" huis,
of een bioscoop of danc-
ing of wat ook — bang
als ze zijn, dat ze van de
mensen, die het niet
mogen weten, gezien worden.

En dan de voeten van die
schooljongens, die onder
elkaar al fluiserend en
gesticteerd zijn over-
gekomen, om na den
schooltijd met elkaar een
rooftocht te ondernemen
naar een boomgaard, dien
ze heimelijk, eerst over,
als het moet door de
sloot, dan door een heg,
kunnen binnenkomen
en daar dan hun slag
kunnen slaan:

hoe haasten ze zich,
zoodra die lange
schooltijd eindelijk om
is en ze weer buiten
zijn; alsof ze door den
wind worden gejaagd,
vliegen ze voort; slaan
hun slag, en weer haasten
diezelfde voeten (nu
misschien doornat), om
weg te komen!

Ook dat haat de Heere!

Laten we het ons zelf en
onzen kinderen zeggen,
hoe die voeten, die zich
haasten tot het kwaad,
zich haasten tot eigen
verderf!

HUISMAN.

BOEKBESPREKING

Noodige nabetrachting

In het dagblad „Trouw" — in
het nummer van 28 Januari
1950 — schreef Prof. Dr. S. U.
Zuidema een kort artikel,
„Geloof en Leven" getiteld,
waarin hij zich uitsprekt
over de eerste twee deelen
van prof. Berkouwer's
„Dogmatische Studiën".
Als ik goed lees is